

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ШРИФТІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДЕРЖАВНОГО КНИГОДРУКАРСТВА

Протягом усього життя ми звертаємося до книжок, оскільки кожен із нас прагне зрозуміти свій власний шлях, а книги – одне з найбільших чудес людського творіння. Адже вони відкривають нам світ, допомагають зазирнути у минуле та уявити майбутнє. Незважаючи на стрімкий розвиток електронних технологій, книга все ще залишається основним джерелом знань.

Шлях розвитку книги був довгим і складним. Який тільки матеріал не використовували люди для їх виготовлення: глину, листя та кору дерева, шкіру тварин, бамбук, папірус, шовк. При всьому розмаїтті художніх творів, багато століть книги були недоступні народів. З розвитком науки потреба у книжках зростає і переписувачі вже не могли її задовольнити. Винахід друкарства був покликаний вирішити цю проблему.

Поява книгодрукування – значний крок в розвитку культури українського народу, серйозний чинник у формуванні національної свідомості. Друкована книга, окрім свого функціонального призначення, започаткувала і новий етап в історії культури – мистецтво книгодрукування. Власне, книгодрукування стало одночасно і виявом гуманістичних тенденцій в українській історії та зброєю представників вітчизняного гуманізму в боротьбі за незалежність. Перші паперові книги з'явилися в Європі в XIII ст. Їх довгий час писали від руки. Одна книга виготовлялася 5-7 років і коштувала дуже дорого. Спроби розмножити текст механічно робилися ще в давні часи. Друковані штампи для тиснення малюнків і тексту були відомі в багатьох країнах стародавнього світу.

Друкарні початкового періоду мало були схожі на підприємство в сучасному розумінні цього слова. Вони являли собою заклади, довкола яких об'єднувалася певна кількість вчених того часу, які самі писали або перекладали і самі в тій чи іншій мірі брали участь у виготовленні книги. У кожній друкарні був вчений гурток, що збирався біля друкарського верстату і шрифтової каси; кожна друкарня являла собою в мініатюрному вигляді академію наук.

Сьогодні важко уявити те, з якими труднощами слід було зустрітися, щоб світ побачив книгу. Тепер же для виготовлення книги використовуються сучасні швидкісні друкарські машини, які друкують із швидкістю до 15 000 відбитків у годину. Використовуються потокові лінії, які без втручання людини виготовляють обкладинки і прикріплюють їх до книжкового блоку.

По мірі того, як розвивалося друкарство, разом з ним удосконалювалися і шрифти, адже шрифт – це головний інструмент друкарського мистецтва.

Маючи багату історію книгодрукування, розвитку ілюстративного та книжкового мистецтва, Україна, на жаль, має мізерні здобутки в галузі сучасних друкарських шрифтів. Об'єктивно склалося так, що, незважаючи на всі надбання і розвиток мальованих українських шрифтів, основу яких склали оригінальні шрифтові розробки Г. Нарбути, В. Хоменка, В. Стеценка, О. Юнака, В. Фатальчука та багатьох ін., в Україні форму друкарських шрифтів отримала тільки розробка В. Хоменка.

Шрифт – це набір графічних знаків будь-якої системи письма. По нахилу розрізняють прямий, курсивний та похилий шрифт; за насиченістю – світлий, напівжирний, жирний. Існують й інші види класифікації – за розміром ширини та висоти, характером малюнка, призначенням тощо.

Особливості малюнка знаків складаються історично, з урахуванням підбирають шрифт для конкретного виду літератури, наприклад, наукової чи художньої.

По області застосування шрифти поділяються на:

- книжкові,
- газетні,
- плакатно-афішні,
- картографічні,
- декоративні,
- рекламні,
- для документів суворої звітності.

До шрифтів висувають певні вимоги:

- естетичне (шрифт має бути красивим),
- економічне (задовільна середня кількість знаків, що розміщуються в одному рядку), техніко-технологічне (точність друку різними методами),
- гігієнічне (шрифт повинен сприйматися якнайшвидше, з мінімальною втомою).

Як не прикро, у найбільший розвиток комп'ютерних технологій, українські друкарні вимушені користуватися запозиченими шрифтами. Причин такого стану шрифтів, як основи будь-якого видання, безліч, але сьогодні це, головним чином, економічно-психологічні. Стан галузі книговидавництва зараз не найкращий, та й самі видавництва не здатні замовляти собі шрифтові пакекти.

Основним джерелом збагачення друкарських шрифтів були і залишаються рукописні та мальовані зразки. Тому першим напрямком стали розвиток школи рукописних форм, адаптація відомих видів латинського письма на слов'янську основу і розроблення власних рукописних ансамблів. Другий напрямок полягав у розробленні рекламно-декоративних шрифтів.

Третій напрямок зводився до розроблення власне нових українських друкарських шрифтів для комп'ютерного складання.

Українські шрифти, особливо писані й мальовані, є надзвичайно характерними, декоративно насиченими і повними контрастів ансамблями. А друкарський шрифт, протилежний за своєю пластикою, є мистецтвом нюансу, притаманна йому специфічність зменшує й обмежує його використання. Це є правилом історично-теоретичного освоєння і розвитку друкарських шрифтів.

Зараз, у зв'язку з активним розвитком української культури, активно розвиваються українські видавництва, конкуренція на ринку досить жорстка, тому кожне видавництво намагається здивувати читача не лише гарною обкладинкою, а й читабельним унікальним шрифтом. Все більше зустрічаються екземпляри книг, в яких використовують шрифти, де збережені українські традиції.

Саме у розвитку українського дизайну шрифту, можна перейняти звичаї, традиції, які створюються та базуються на основі шрифтової освіти, яка створювалася ще з початку ХХ ст. Г. Нарбут усю свою працю направив на створення книжкової графіки, де основна увага концентрувалася на повному історичному аналізі. Із його робіт перейнято основні аспекти створення художніх шрифтових плакатів. Завдяки пошуку та наслідуванню цих історичних зразків, використано акцидентні шрифти, стилізації, які мають нерозривний зв'язок зі шрифтовою графікою.

Спираючись на сучасну інтерпретацію української абетки Г. Нарбута у виконанні відомого шрифтовика Г. Заречнюка. Також він є автором шрифтів NarbutAbetka, NarbutClassic, AncientKyiv, Yakutovych. На момент створення були лише прописні літери, без рядкових. Ці роботи мали великий вплив на формування українського народного стилю у шрифті та безкоштовно розповсюджувалися. Слідування історичним зразкам всюди можна зустріти у наших сучасних дизайнерів, завдяки ним можна зрозуміти національну приналежність. Завдяки цьому відновлюється історичний зв'язок з кириличними зразками, мистецькі традиції. Акцидентні шрифти є найрозвиненішими в українському графічному дизайні, адже містять національні особливості. Шрифтовик Т. Іваненко зазначає, що акцидентні форми графіки є найпоширенішими серед сучасників і зрозумілими серед сучасників у ХХІ ст.

То, ж слідуючи за розвитком українського шрифту, можемо з впевністю запевнити, що в близькому майбутньому державні видавництва відмовляться від використання запозичених шрифтів, та повністю зосередяться на українських ансамблях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРИ

1. Історія виникнення книги. URL: <http://drukarstvo.com/stvorennya-knyhy/> (Дата звернення: 12.04.2023)
2. Шрифти у поліграфії. URL: <https://exp-print.com.ua/news/shrifti-u-poligrafii/> (Дата звернення: 12.04.2023)
3. Шрифти в графічному дизайні: керівництво до застосування. URL: <https://tcd.kiev.ua/uk/shrifti-ta-yih-zastosuvannya-v-dizajni-etiketki-i-upakovki/> (Дата звернення: 12.04.2023)
4. Українські друкарні та стародруки XVI –XVII ст. – значна віха у розвитку культури українського народу. URL: <http://vuam.org.ua/uk/> (Дата звернення: 12.04.2023)